**CZU: [37.015.3 + 159.922.7]:316.614** **DOI:** https://doi.org/10.5281/zenodo.7360395

# PERSONALITATEA INDIVIDULUI PRIVITĂ PRIN CORELAȚIA DINTRE CONCEPTELE DE „*SOCIALIZARE*" ȘI „*EDUCAȚIE*"

***Liliana COMAN***
*Republica Moldova*

În urmă cu un deceniu, doar specialiştii din domeniul sociologiei şi psihologiei sociale operau cu conceptul „socializare", iar pedagogia descria toate mecanismele de formare a personalităţii prin categoria „educaţie". Acum, în numeroase lucrări pedagogice, totul este aranjat cu „exact viceversa": unii autori, cu entuziasmul „pionierilor", pur și simplu desființează educația și declară tot ceea ce anterior era legat de socializare, parcă de dragul unei anumite mode. Ei exclud definițiile familiare și ușor de înțeles în pedagogie, nu adaugă un nou sens științific; unii consideră educația morală și civică ca fiind socializare și încearcă să rezolve cea mai dificilă problemă a schimbării valorilor de viață și a imperativelor morale în societatea noastră prin intermediul socializării; alții, însă, numesc socializare toate influențele spontane, neechipate din punct de vedere pedagogic asupra copilului și, prin urmare, o scot din sfera disciplinei pedagogice.

***Cuvinte-cheie:*** *socializare, educați, proces de socializare a copilului, formarea și dezvoltarea lui, mediu social, formarea caracterului, comportamentului, personalității.*

## PERSONALITY OF THE INDIVIDUAL VIEWED THROUGH THE CORRELATION BETWEEN THE CONCEPTS OF „*SOCIALIZATION*" AND „*EDUCATION*"

A decade ago, only specialists in the field of sociology and social psychology worked with the concept of „socialization", and pedagogy described all the mechanisms of personality formation through the category of „education". Now, in numerous pedagogical works, everything is arranged „exactly vice versa": some authors, with the enthusiasm of „pioneers", simply abolish education and declare everything that was previously related to socialization, as if for the sake of a certain fashion, they exclude familiar and easily understood definitions in pedagogy, do not add new scientific meaning; others consider moral and civic education as socialization and try to solve the most difficult problem of changing life values and moral imperatives in our society by means of socialization; but others call socialization all spontaneous, pedagogically unequipped influences on the child and, therefore, remove it from the sphere of pedagogical discipline.

***Keywords:*** *socialization, education, the child's socialization process, his training and development, social environment, character, behavior, personality formation.*

Dacă considerăm educația unei personalități ca o armonie a două procese esențial diferite – socializarea și individualizarea, atunci cu siguranță se va

construi o relație semnificativă pe linia socializare educație – autoeducație.

Socializarea este cel mai larg concept dintre procesele care caracterizează formarea unui individ. Ea presupune nu doar asimilarea conștientă de către copil a formelor și metodelor gata făcute de viață socială, modalități de interacțiune cu cultura materială și spirituală, adaptarea la societate, dar și dezvoltarea (împreună cu adulții și semenii) a propriei experiențe sociale, orientări valorice, propriului stil de viață.

Educația este un sistem de interacțiuni intenționate, organizate pedagogic, între adulți și copii și copiii înșiși între ei. Tocmai în această interacțiune personală are loc schimbarea sistemului motivațional-valoric al personalității copilului. Devine posibilă prezentarea copiilor a unor norme și modalități de comportament semnificative din punct de vedere social; prin urmare, educația este una dintre principalele modalități de socializare organizată [1].

Relația dintre socializare și creștere nu poate fi luată în considerare prin ignorarea procesului de autoeducare, întrucât socializarea efectiv realizată implică în mod necesar a doua esență a ei – individualizarea: formarea unei personalități cu toată unicitatea și unicitatea ei inerente, un fel de regăsire a sinelui. Autoeducația în acest context este o activitate extrem de conștientă și independentă a unei persoane de a-și îmbunătăți personalitatea, caracterizată prin faptul că este conștientă de sine și acționează ca subiect de socializare.

Socialul și biologicul dintr-o persoană nu sunt două componente paralele independente una de cealaltă. În fiecare personalitate, ele sunt atât de strâns legate și interdependente, încât cercetătorii evidențiază doi factori cei mai importanți în dezvoltarea unui copil – ereditatea și mediul, ambele fiind sursele și condițiile de dezvoltare. Transformarea unui individ biologic în subiect social are loc în procesul de socializare umană, integrarea lui în societate, în diverse tipuri de grupuri și structuri sociale prin asimilarea valorilor, atitudinilor, normelor sociale, modelelor de comportament, pe baza cărora se formează trăsături de personalitate semnificative din punct de vedere social.

Socializarea este un proces care permite copilului să-și ocupe locul în societate, precum și promovarea unui nou-născut dintr-o stare asocială la viață ca membru cu drepturi depline al societății [2].

Cel mai important rol în modul în care o persoană crește, cum va decurge formarea sa, îl joacă oamenii în interacțiune directă cu care curge viața lui. De obicei, sunt numiți agenți ai socializării. La diferite stadii de vârstă, compoziția agenților este specifică. Deci, în raport cu copiii și adolescenții, agenți ai socializării sunt părinții, frații și surorile, rudele, semenii, vecinii, profesorii. În adolescență sau tineret, numărul agenților include și soțul/soția, colegii de muncă etc. În ceea ce privește rolul lor în socializare, agenții diferă în funcție de cât de importanți sunt pentru o persoană, de modul în care se construiește

interacțiunea cu aceștia, în ce direcție și prin ce mijloace îşi exercită influenţa [3].

Socializarea unei persoane se realizează printr-o gamă largă de mijloace universale, al căror conținut este specific unei anumite societăți, unui anumit strat social, unei anumite vârste a persoanei care este socializată. Acestea includ: modalități de a hrăni copilul și de a avea grijă de el; abilități formate de gospodărie și igienă; produse ale culturii materiale din jurul unei persoane; elemente de cultură spirituală (de la cântece de leagăn și basme până la sculpturi); stilul și conținutul comunicării, precum și metodele de încurajare și pedeapsă în familie, în grupuri de semeni, în organizații educaționale și de socializare; introducerea consecventă a unei persoane în numeroase grupuri și tipuri de relații în principalele domenii ale vieții sale – comunicare, joc, cunoaștere, activități practice și spiritual-practice, sport, precum și în sferele familiale, profesionale, sociale, religioase [4].

Fiecare societate, fiecare stat, fiecare grup social (mare și mic) dezvoltă în istoria sa un set de sancțiuni formale și neformale, pozitive și negative – metode de sugestie și persuasiune, prescripții și interdicții, măsuri de constrângere și presiune până la utilizarea mijloacelor fizice, violență, modalități de exprimare a recunoașterii, distincții, premii. Cu ajutorul acestor metode și măsuri, comportamentul unei persoane și al unor grupuri întregi de oameni este adus în conformitate cu modelele, normele și valorile acceptate într-o anumită cultură.

Educația, spre deosebire de socializarea, care are loc în condițiile interacțiunii spontane a unei persoane cu mediul înconjurător, este considerată ca un proces de socializare intenționată și controlată conștient (educație familială, religioasă, școlară). Atât aceasta, cât și alte socializări au o serie de diferențe în diferite perioade de dezvoltare a personalității. Una dintre cele mai semnificative diferențe care au loc în toate perioadele de dezvoltare a vârstei individului este aceea că educația acționează ca un fel de mecanism de gestionare a proceselor de socializare.

Din acest motiv, educația are două funcții principale: eficientizarea întregului spectru de influențe (fizice, sociale, psihologice etc.) asupra personalității și crearea condițiilor pentru accelerarea proceselor de socializare în vederea dezvoltării personalității. În conformitate cu aceste funcții, educația face posibilă depășirea sau slăbirea consecințelor negative ale socializării, de a-i conferi o orientare umanistă, de a revendica potențialul științific de predicție și construcție a strategiei și tacticilor pedagogice.

De asemenea, trebuie menționat că socializarea în ansamblu este un proces continuu, deoarece o persoană interacționează constant cu societatea. Educația este un proces discret (discontinuu), deoarece, fiind sistematic, se desfășoară în

anumite organizații, adică este limitat de loc și timp.

Educația este una dintre principalele categorii ale pedagogiei. Cu toate acestea, nu există o definiție general acceptată a educației. O explicație pentru aceasta este ambiguitatea sa. Educația poate fi considerată ca fenomen social, ca activitate, ca proces, ca valoare, ca sistem, ca impact, ca interacțiune etc. Fiecare dintre aceste semnificații este valabilă, dar niciuna dintre ele nu permite să se caracterizeze. educația în ansamblu [5].

Educația este o cultivare relativ semnificativă și intenționată a unei persoane, contribuind mai mult sau mai puțin consecvent la adaptarea acesteia în societate și creând condiții pentru izolarea ei în conformitate cu scopurile specifice ale grupurilor și organizațiilor în care se desfășoară.

În literatura pedagogică internă se pot distinge câteva dintre cele mai cunoscute încercări de abordare generală a dezvăluirii conceptului de educație (fără să se aprofundeze în diferențele particulare asupra cărora insistă anumiți autori). Determinând domeniul de aplicare al conceptului de educație, mulți cercetători disting:

- educația în sens larg social, incluzând în ea impactul asupra unei persoane al societății în ansamblu, adică identifică de fapt educația cu socializarea;
- educația în sens larg, adică educația desfășurată de sistemul instituțiilor de învățământ;
- educația în sens pedagogic restrâns, și anume – munca educațională, al cărei scop este de a forma la copii un sistem de anumite calități, atitudini, credințe;
- educația într-un sens și mai restrâns – rezolvarea sarcinilor educaționale specifice (de exemplu, educația unei anumite calități morale etc.) [6].

Oferind o descriere semnificativă a educației, unii cercetători disting educația mentală, de muncă și fizică, alții – educația morală, de muncă, estetică, educația fizică, la care unii mai adaugă educația juridică, sexuală, economică.

Din punctul de vedere al naturii relațiilor dintre participanții la procesul de creștere, educația se definește ca influență vizată a reprezentanților generațiilor mai în vârstă asupra celor mai tineri, ca interacțiunea bătrânilor și a celor mai tineri cu liderul, rolul seniorilor, ca o combinație a ambelor tipuri de relații.

După principiile dominante și stilul de relații dintre educatori și elevi, se distinge educația autoritara, liberală, democratică.

În literatura pedagogică străină nu există nicio abordare general acceptată a definiției educației. E.Durkheim a dat odată o definiție, a cărei idee principală a fost împărtășită de majoritatea educatorilor europeni și americani până la mijlocul secolului XX (de unii chiar și acum): „Educația este acțiunea exercitată de generațiile adulte asupra generațiilor care nu sunt „coapte" pentru viața socială. Educația urmărește să trezească și să dezvolte în copil un anumit număr de condiții fizice, intelectuale și morale care îi sunt cerute atât de societatea

politică în ansamblul său, cât și de mediul social căruia îi aparține, în special.

Atât socializarea, cât și creșterea includ dezvoltarea normelor morale. Dar socializarea vizează în primul rând dezvoltarea sănătății spirituale a societății, iar educația – dezvoltarea spiritualității în individ. De menționat că prima fără al doua este imposibilă. Când o societate nu se străduiește să-și mențină sănătatea spirituală, socializarea în ea este în mare măsură înlocuită de simpla adaptare. Menținerea societății se bazează pe dorința ei de sănătate, autodezvoltare durabilă, armonie a libertății, drepturilor și obligațiilor individului și instituțiilor sociale. Dacă toate acestea sunt susținute în principal de măsuri coercitive, forțate, aceasta indică o societate nesănătoasă.

Stabilitatea și sănătatea spirituală a societății sunt imposibile fără dezvoltarea spirituală a individului. Succesul sau eșecul transformărilor sociale depinde de nivelul culturii morale a societății. Procesele de educație și socializare sunt indisolubil legate. Întrucât sferele educației și ale socializării se intersectează în mare măsură, socializarea trebuie definită ca având ca scop atât sănătatea spirituală a societății, cât și sănătatea spirituală a individului. La intersecția zonelor de socializare și educație are loc un proces de individualizare a individului, când, „alăturându-se" diferitelor sfere ale vieții sociale, individul dobândește în același timp din ce în ce mai multă independență, autonomie relativă. Aici există o interiorizare a culturii, învățarea rolurilor. În plus, există o astfel de parte a socializării care vizează doar menținerea societății. Aici individul este inclus în sistemul de relații sociale, capătă o natură socială, experiență socială, se adaptează la societate. În mod similar, există o parte a educației care vizează numai dezvoltarea individului, creșterea sa spirituală. Aici este definiția sensului vieții, îndrumările morale, personalitatea, dezvoltarea și schimbarea de sine a unei persoane. Aceasta este nu doar sfera moralei, dar și a religiei, credinței.

Atât educația, cât și socializarea includ atât măsuri direcționate, dar și spontane. Putem spune că educația conține măsuri mai concentrate, socializarea – mai spontane [7].

Datorită faptului că în procesul de socializare individul este atașat de normele morale și cele legale, are loc dezvoltarea individului. Cu cât mai mare este măsura relațiilor umane dintre oameni, cu atât mai largă este sfera moralității în viața societății. Cu cât mai ridicat este nivelul de sănătate spirituală al societății, cu atât mai mult socializarea contribuie la dezvoltarea individului. Sănătatea spirituală a societății este creată nu atât de structura socială sau de dezvoltarea conștiinței morale a păturilor conducătoare, cât de nivelul de dezvoltare spirituală a fiecărui membru al societății. Cea mai mare contribuție la dezvoltarea personalității este adusă de autopromovare în continuare, pe calea creșterii spirituale. Dacă în procesul de adaptare a unei

persoane la societate există o abatere de la normele morale și ale legii, aceasta nu mai este socializare, ci abatere, a cărei consecință poate fi o stare anomică (anormală) nu doar a individului, dar și a societății.

Formarea caracterului, comportamentului, personalității în ansamblu este determinată de totalitatea factorilor sociali (atitudinea oamenilor din jur, exemplul lor, ideologia lor, experiența propriilor activități) și de legile dezvoltării fizice. De aceea este important să cunoaștem efectul cumulativ al tuturor factorilor care determină dezvoltarea personalității la diferite etape de vârstă. La fel de important este să pătrundem în mecanismele de bază ale acestui proces și să înțelegem cum producția, experiența morală și științifică acumulată în societate devine proprietatea unui individ și determină dezvoltarea lui ca persoană. Aici ar trebui să vorbim despre o activitate special organizată a individului, numită autoeducație [8].

La creșterea unui copil și a unui preșcolar, problema autoeducației se pune cu greu, deși preșcolarul însuși își gândește propriul joc și îl joacă el însuși, reflectând în el înțelegerea realității pe care o percepe.

La vârsta de școală primară se produc schimbări semnificative în activitățile copilului în direcția motivației intrinseci. Este substratul pentru restructurarea activităților pe baza stabilirii sarcinilor pentru ca aceștia să-și depășească slăbiciunile și să dezvolte în sine cele mai bune calități umane.

Astfel, la o anumită etapă a dezvoltării personalității, a abilităților sale intelectuale și a conștiinței de sine socială, o persoană începe să înțeleagă nu doar scopurile exterioare ei, ci și scopurile propriei sale creșteri. Începe să se trateze ca pe un subiect al educației. Odată cu apariția acestui nou factor foarte ciudat în formarea personalității, persoana devine ea însăși un educator.

Deci, autoeducația este o activitate umană sistematică și conștientă care vizează autodezvoltarea și formarea unei culturi de bază a individului. Autoeducația este menită să întărească și să dezvolte capacitatea de a îndeplini voluntar obligații, atât personale, cât și bazate pe cerințele echipei, de a forma sentimente morale, obiceiuri de comportament necesare, calități de voință puternică. Autoeducația este o parte integrantă și rezultatul creșterii și al întregului proces de dezvoltare a personalității. Depinde de condițiile specifice în care trăiește persoana.

Forme și metode de autoeducație: autocritica, autohipnoza, autoangajamentul, autocomutarea, transferul emoțional și mental în poziția altei persoane etc. și arta educației în legătură cu problema autoeducației. Educația constă în trezirea cât mai devreme a dorinței copilului de autoîmbunătățire și ajutarea lui cu sfaturi cum să-și atingă obiectivele. Sprijinul adulților în această chestiune este copilul însuși, care întotdeauna și pretutindeni își dorește să fie puternic și bun, să fie mai bun [9].

Concluzionând cele spuse mai sus, putem spune că socializarea este cel mai larg concept dintre procesele care caracterizează formarea unui individ. Nașterea nu asigură includerea automată a unei persoane în activitățile societății. Un copil se naște cu o predispoziție la socialitate, dar el devine o ființă socială treptat.

Educația este o parte integrantă a procesului de socializare și este un transfer intenționat de norme etice și reguli de comportament decent de la generația mai în vârstă la cea mai tânără. Include un sistem de practici pedagogice. Societatea a inventat multe practici pedagogice (metode, tehnici) – modalități de pregătire socială care permit unei persoane să stăpânească cu fermitate regulile de comportament. Esența educației este îmbunătățirea morală a unei persoane, creșterea în termeni culturali și sociali.

Atât educația, cât și socializarea includ măsuri direcționate, dar și spontane. Putem spune că educația conține măsuri mai direcționate, socializarea – mai spontană.

Conceptul de autoeducație este inseparabil de educație și, prin urmare, de socializare. La o anumită etapă a dezvoltării personalității, a abilităților sale intelectuale și a conștiinței de sine sociale, o persoană începe să înțeleagă nu doar scopurile externe, ci și obiectivele propriei sale educații. Începe să se trateze ca pe un subiect al educației. Odată cu apariția acestui nou factor foarte ciudat în formarea personalității, persoana devine ea însăși un educator.

**Referințe:**

1. ГОЛОВАНОВА, Н.Ф. *Социализация и воспитание ребенка:* Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. СПб.: Речь, 2004. 272 с.
2. КОН, И. С. *Ребенок и общество* (историко-этнографическая перспектива). Москва: Наука, 1988. 237 с.
3. ГРЕБЕНЮК, О.С., ГРЕБЕНЮК, Т.Б. *Основы педагогики индивидуальности*: Учебное пособие. Калининград: Янтарный сказ, 2000, 572 с.
4. КРИВОВ, Ю.И. О месте понятия «социализация» в современной педагогике. В: *Педагогика*, 2003, №2, с.11-22.
5. КРАВЧЕНКО, А.И. *Культурология*: Учебное пособие для вузов. 3-е изд. Москва: Академический Проект «Трикста», 2002, 496 с.
6. МУДРИК, А.В.. *Социальная педагогика*: Учебник для студентов педагогических вузов / Под ред. В.А. Сластенина. Москва: Изд. центр «Академия», 1999, с.256.
7. ПЛАТОНОВ, К.К.. *Обобщение характеристик как метод социально-психологического изучения личности*. СПб.: Дельта, 2003, 547 с.

8. НЕМОВ, Р.С. *Психология*: Учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3-х кн. Кн.1: *Общие основы психологии*. 4-е изд. Москва: «Владос», 2003, 688 с.
9. СЛАСТЕНИН, В.А., ИСАЕВ, И.Ф., ШИЯНОВ, Е.Н. *Педагогика*: Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2002, 576 с.

**Date despre autor:**

**Liliana COMAN**, pedagog DPDC sec. Centru CCCF „Fantastic - CeCeFel", magistru în psihologie, doctoranda, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă", Chișinău, Republica Moldova

**ORCID**: 0000-0001-6092-4713